

Az embermentő és családfakutató

Dr. Botskor Lóránt csendőr alezredes és

a csíkdelnei Botskor család

Boldog Gyöngyi, Budapest - Dr. Sipos III. Béla, Pécs

(gyngy.boldog@gmail.com - sipos.bela1945@gmail.com)

Wiengfield – Statford írta: „A múlt nem hal meg, amíg a szellemi folytonosság megmarad, addig egy közösség mai élete az ő összesűrített egész múltja, és csakis a múltat megértve értheti meg önmagát és döntheti el jövőjét. A nép, amely nem ismeri saját történetét, olyan, mint egy ember, aki elvesztette emlékezőképességét, aki céltalanul kóborol, amíg bajba nem sodorja magát”¹

(Első rész)

Az anyakönyvek alapján a Bocskor (Botskor) ősökre vonatkozóan a következőket állapítottuk meg: Boldog Gyöngyi egyik ükanyja illetve Dr. Sipos III. Béla egyik dédanyja, Szakács Károly (1847-1889) felesége, született csíkszentmártoni és csíkdelnei Bochkor Nina (1853-1889) Erdélyben, Fellakon élt. A Bocskor család kutatása alapján találtuk meg Bocskor Lóránt két munkáját a Bocskor családról: 1. A Csík vármegyei törzsökös székely Bochkor, Botskor, Bocskor család története 1569-1950-ig, Országos Széchényi Könyvtár (továbbiakban OSzK) 1958/28.² és 2. Botskor család: 1637-1848. P 875. PERESKÖNYV³. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban MNL OL) Ennek kiegészítése, illetve feldolgozása alapján sikerült a teljes Bocskor családfát elkészítenünk.^{4 5 6A}

¹ Szondi Lipót: Ember és sors. Kossuth K. 1996. 125.

² Országos Széchényi Könyvtár. Kézirattár. Fol. Hung.: 2921. Csík vármegyei törzsökös székely Bochkor, Botskor, Bocskor család története 1569-1950-ig.

³ Botskor János és Botskor Elek, valamint leánytestvéreik Botskor Erzsébet és Botskor Zsuzsa között 22 évig (1797-1819) tartott a per, s időközben a felperesek és az alperesek is elhunytak. Özvegy Betegh Antalné, sz. Botskor Erzsébet és Akler (Aichler) Józsefné, sz. Botskor Zsuzsa mint felperes testvérük, Botskor János ellen transzmisszionális osztályos pert indított 1797. május 31-én. Követelésük alapja a leányokat megillető rész az Intze, Csathó, Bíró, Miklós és Botskor – családoktól örökölt ingatlanokból. A perirat 256 oldal, egyedül megmentett családi okmány. Botskor Lóránt az iratokat 1951. június 11-én a MNL OL-ban letétbe helyezte, ott a Botskor család iratai, Botskor pereskönyv címszó alatt megtalálható. A pereskönyv a birtokper tanúvallomásait, jegyzőkönyveit tartalmazza.

⁴ Boldog Gyöngyi - Dr. Sipos III. Béla: A Bocskor (csíkszentmártoni, majd csíkdelnei) család. (Dr. Bocskor Lóránt OSzK 1958/28. és MNL OL P 875 Botskor család forrásanyagának feldolgozása és kiegészítése) 225. Kutatási eredményeink megtalálhatók a <http://www.terray.hu> családtörténet oldalon. Boldog Gyöngyi és Sipos III. Béla feldolgozta a szenterzsébeti Szakács család történetét is. Sipos III. Béla kutatási területe továbbá a márkosfalvi Sipos család, a Fekete-Pápay stb. családok története, ezek mind erdélyi nemes családok. A Terray-Reuss-Schulek stb. családok története eltér ettől, mert Sipos I. Béla nagyapja felesége Gömör megyéből egy evangélikus családból származik. A doc fájlok mellett a digitalizált iratok, fotók is letölthetők. A

vajasdi Ajtai (anyai ág) család történetét is feldolgozta Botskor Lóránt, ez az OSzK kéziratárában van meg, oda adta le⁷. Az OSzK kéziratárában kutatva kiderült, hogy Botskor Lóránt foglalkozott például Mártonffy György⁸ erdélyi püspök (oldalági rokon) életrajzával is, melyet elküldhetett Márton Áronnak. Van a kötegben ugyanis egy válaszevele Márton Árontól, melyet Botskor Lórántnak küldött 1965-ben. Botskor Lóránt családtörténeti hagyatékát - ami több doboz irat, ceruzával elkészített családfarajzok, gépelt szövegek - egyik unokája, Száva István őrzi. Kutatásunk célja kettős, be kívánjuk mutatni egyrészt az embermentő, másrészt a családfakutató Botskor Lórántot.

NÉHÁNY TÉNY BOTSKOR LÓRÁNTRÓL

Hogyan találtunk rá?

Családfakutatásunk során jutottunk el ahhoz az OSzK Kéziratárában illetve a MNL OL-ban őrzött anyaghoz, amelyet Botskor Lóránt ajándékozott a Kéziratárnak illetve a Levéltárnak.

Kicsoda ő?

Botskor Lóránt szülei: Botskor Árpád⁹ (Csíkelne, 1850. május 3.- Segesvár, 1927. június 26.) és Ajtay Adél. (1858. november 29.-1945. január 16.) 1881. május 15-én esküdtek. Botskor Árpád Királyi műszaki főtanácsos volt. Székelyudvarhelyen a római katolikus főgimnáziumban érettségizett, majd Budapesten végezte el a műegyetemet mint általános mérnök. 1878. január 1-től Tokajon és Máramaros-szigeten szolgált, Máramaros megyében a Kárpátokon átvezető műutakat az ő irányítása mellett építették. Majdánkára és Bisztrára volt kihelyezve. Baross Gábor miniszter érdemei miatt 1888-ban fiatalon megbízta a segesvári államépítészeti hivatal vezetésével, majd Segesvárott mint királyi műszaki főtanácsos 1913. május 30-án, 35 évi szolgálattal nyugdíjba ment. Segesvárott a római katolikus temetőben nyugszik. Botskor Árpádnak és Ajtay Adélnak 4 fia és 2 leánya született. A hatodik, legfiatalabb gyermek volt Dr. Botskor Lóránt. (Segesvár, 1896. február 7. – 1976. május 21. Budapest, Farkasréti temető), magyar királyi csendőr alezredes, Maros-Torda megye volt csendőrparancsnoka.

Megmaradt egy nemesi igazolás 1935-ből, amit Botskor Lóránt kért:

Bizonyítvány. „A rendelkezésemre álló hiteles adatok alapján ezennel megállapítom, hogy a Nagy-Küküllő vármegyei Segesvár városban 1896. évi február hó 7.-napján született dr. Bocskor Lóránt m. kir. csendőr százados, siklósi lakos, az egységes magyar nemesség keretében kiváltságokat biztosító ősi székely primori rangját, valamint magyar nemességét, úgyszintén a „Botskor” családnév s

kutatási eredményeinket, az erdélyi lefotózott anyakönyveket folyamatosan veszi át a MNL OL, személy szerint Kurecskó Mihály levéltáros.

⁵ Elérhető a Terray családtörténet honlap a MACSE Családfa – online oldalról is.

<http://www.macse.hu/familiae/CsaladNevekLista.php?ABID=A&b=T> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

⁶ A Csíkszeredai Levéltárban őrzött katolikus anyakönyvek közül a következőket kaptuk meg Kocs Jánostól (Sepsiszentgyörgy) Csíkelne 1765-1895, Csíkközmás 1857-1913, Csíkrákos 1696-1950, Csíksomlyó 1715-1909, Csíkszentdomokos 1694-1884, Csíkszentgyörgy 1694-1896, Csíkszentimre 1712-1929, Csíkszentkirály 1757-1895, Csíkszentmárton 1857-1904, Csíkszentmihály 1783-1913, Csíkszereda 1870-1908. Az anyakönyveket átnézve azt állapítottuk meg, hogy Botskor Lóránt anyakönyvi adatai pontosak.

⁷ OSzK. Kéziratár / Fol. Hung.: 3325. Botskor Lóránt: Vajasdi Ajtai család története.

⁸ Mártonffy György (Karcfalva, 1663 – Gyulafehérvár, 1721. szeptember 5.) erdélyi katolikus püspök.

⁹ Ld. Bocskor Lóránt: a Botskor (Bochkor, Boczkor, Boczykor, Bocskor) családfa.

a „Csík-Szent-Mártoni és Csík-Delnei” előnevek használatához való jogát igazolta. Dr. Csík-Szent-Mártoni és Csík-Delnei Botskor Lóránt primor ugyanis igazolta egyenes és törvényes leszármazását abból a törzsökös székely Botskor családból, amely a csíkszéki Csík-Szent-Márton községben az első foglalás ősi jogával birt székely öröksége alapján a „Csík-Szent-Mártoni” előnevet használta, - közelebbről pedig izenként igazolt leszármazója annak a Csík-Szent-Mártoni Botskor Márton székely lófőnemesnek, aki Csík-Szent-Mártonban és Szent-Györgyön lévő székely örökségeire II. János választott magyar királytól Gyulafehérváron 1570. évi március hónapban új adományt kapott, illetve annak a Csík-Szent-Mártoni Botskor Mihálynak, aki az 1702. évi csíkszéki székely rendi jegyzőkönyvekbe Csík-Delne székhellyel székely primori ranggal van felvéve és a „Csík-Delnei” előnevet is használni kezdte. Budapest, 1935. évi augusztus hó 28-án. A miniszter rendeletéből Csupor s. k. miniszteri táncsos.”

Botskor Lóránt pályafutása az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban ÁBTL) iratok alapján a következőkben foglalható össze¹⁰ Botskor Lóránt kérdésekre adott válaszai alapján: Iskolai végzettségei: gimnáziumi érettségi, államtudományi doktorátus. Szolgálati beosztása nincs. Illetmények: alezredesi illetmény korpótlékkal. Korábbi szolgálati beosztások: Szárung, 1921. március 8. - 1922. május 27. Ráckeve, 1928. augusztus 1. - 1932. augusztus 15. Kecskemét, 1932. augusztus 15. - 1938. december 1. Siklós, 1938. december 1. - 1940. szeptember 1. Esztergom, 1940. szeptember 1. - 1942. december 15. Szászrégen, területi előadó tiszt 1922. május 27. - 1924. április 15. Bp. 1944. november 16. - 1945. március 29. Szombathely iskolai alantos tiszt 1924. április 15. - 1926. október 1. - 1928. augusztus 1. Kecskemét, 1942. december 15. - 1944. november 16. Marosvásárhely. A nyilasok mellőzték. Vagyona 1937. január 1-jén: vagyona nincs, felesége örökölt Szászrégenben egy házat és 20 hold földet. 1945. január 1-jén nincs vagyona, felesége földjeit kisajátították. A Volksbundnak és SS-nek nem volt tagja. 1944 májusában a marosvásárhelyi zsidó táborból 60 bödözüfalusi szombatost, köztük zsidókat is kiszabadított. Tanka Dezső szombathelyi kórházi főorvos inzultálását megghiúsította. Zsidó üzlet kiárusításában nem vett részt. Zsidóktól rádiót nem szerzett, zsidó lakásba Marosvásárhelyen nem költözött. Marosvásárhelyen 3 szobás lakásban lakott. Szombathelyen 1944. december 16. - 1945. február 9. között egy kis szobában lakott négytagú családjával. Politikai pártnak nem volt tagja, cikket nem írt. 1945. október 9-én hazajött önként és a politikai rendszeren jelentkezett. Beosztása nincs.

Elismerései: Kormányzói dicsérő elismerés, Magyar Koronás Ezüstérem, keskeny piros-fehér szegélyezésű sötét, smaragdzöld szalagon (katonai). III. oszt. Tiszti Katonai Szolgálati jelvény. Erdélyi emlékérem. Sebesültek érme 1 sávval. Károly Csapatkereszt. Bronz vitézségi érem. Háborús emlékérem a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján, a kardokkal és sisakkal díszítve. Külföldi kitüntetés: Bolgár háborús emlékérem. Osztrák háborús emlékérem karddal. 1945. november 10. Aláírta Dr. Botskor Lóránt. 1945 után a Nemzeti Parasztpárt tagja volt (Bp. II. kerület szervezete. Betétlap 17933).

¹⁰ Dosszié jelzete V-9898. 1. Dosszié tárgya Kardos József. 2014 novemberében jegyzeteltem ki a Botskor Lóránta vonatkozó iratokat az ÁBTL-ben. Az iratokat korábban még senki nem nézte át. Dr. Sipos III. Béla.

Az 1944. májusi zsidódeportálások idején 60 székey szombatos internáltat – saját felelősségére – szabadon engedett a táborból, ezzel megmentette őket a koncentrációs táortól, ill. a biztos haláltól.

Az eset részletes leírása és az igazoló iratok, aláírások az OSzK Kézirattárában őrzött (*Analekta 11.134: Botskor Lóránt: Erdélyi böződúfalui székey szombatosok megmentése 1944. évben*) című) dokumentumgyűjteményben megtalálhatók.

Az alábbi idézet forrása: Csendőrzsebkönyvek: Bajtársi Levél. A M. Kir. Csendőr Bajtársi Közösség Központi Tájékoztatója.¹¹ Calgary, Alberta, Kanada. XXIX. évfolyam 2. szám. 1976. évi október hó 31-én. Alapította 1947-ben néhai vitéz Karsay Jenő alezredes:¹²

„Csíkszentmártoni és csíkdelnei dr. Botskor Lóránt m. kir. csendőralezredes, a marosvásárhelyi osztály volt parancsnoka 81 éves korában békességgel viselt rövid betegség után Budapesten 1976. évi május 21-én elhunyt.¹³ Élete a fáradhatatlan kötelességteljesítés és szeretteiről való gondoskodás között oszlott meg. A Farkasréti temető halottasházából temették 1976. május 31-én, a r. kat. egyház szertartása szerint. Az engesztelő szent misét június 3-án mutatták be a Villányi úti plébániatemplomban.

Gyászolja özvegye, szül. Farkas Erzsébet, leányai, veje, unokái és kiterjedt rokonsága.”

Botskor Lóránt és feleségének sírja a Farkasréti temetőben:

Botskor Lóránt sírjának védetté nyilvánítása ügyében beadványt adtunk, amit rövid időn belül elbíráltak. A kérvényünk rövidítve és a válasz:

„Kérjük, szíveskedjenek csíkszentmártoni és csíkdelnei dr. Botskor Lóránt sírjának a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánítását engedélyezni.

A sír lelőhelye:

Farkasréti temető 37/1. parcella, II. szakasz 1. sor 48. sírhely.

¹¹ <http://csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

¹² <http://csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/BL-1976/BL%201976%2002sz.%20jul-dec.pdf> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

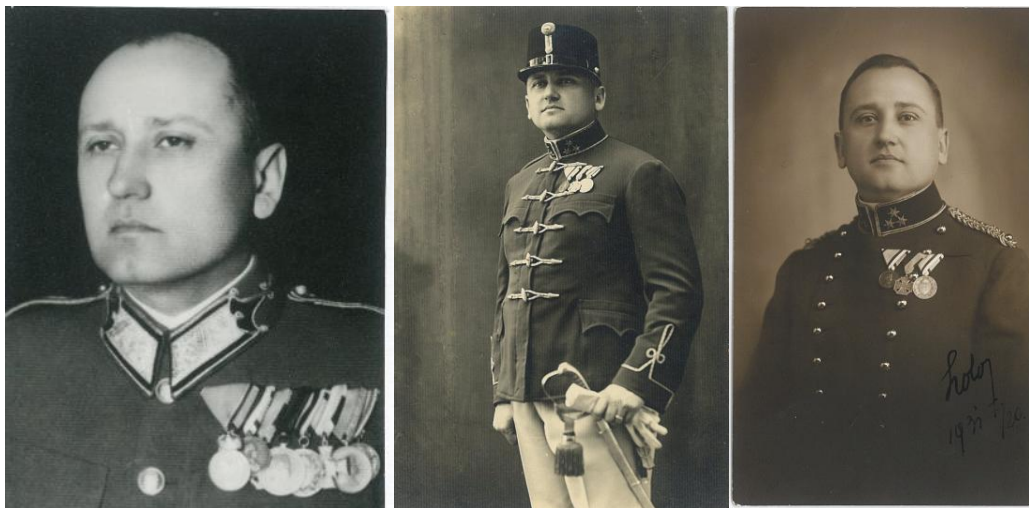
¹³ <http://csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/BL-1976/BL%201976%2002sz.%20jul-dec.pdf> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

Dr. Botskor Lóránt (1896-1976) magyar királyi csendőr alezredes, Maros-Torda megye volt csendőrparancsnoka. Az 1944. májusi zsidódeportálások idején 60 (azaz hatvan) székely szombatos internáltat – saját felelősségére – szabadon engedett a táborból, ezzel megmentette őket a koncentrációs táborból, ill. a biztos haláltól. Kérjük – ha ez lehetséges – legyenek szívesek kérelmünket támogatni és jóváhagyni, tekintettel dr. Botskor Lórántnak a háború alatt tanúsított példaértékű, emberséges és bátor magatartására, ill. egész életútjára.

Budapest, 2014. május 16.”

Radnainé dr. Fogarasi Katalin elnök Budapest, 2014. július 7-én kelt levelében tájékoztatott: „Köszönettel megkaptuk dr. Botskor Lóránt sírjával kapcsolatos levelét, amelyet előterjesztettem a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság (NEKB) legutóbbi soros ülésére. A NEKB 2014. június 25-én az alábbi döntést hozta: „A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság 63/2014. számú határozatával úgy döntött, hogy „A” kategóriában a nemzeti sírkertbe sorolja dr. Botskor Lóránt csendőrparancsnok, „embermentő” Farkasréti temetőben található (37/1-II-1-48) sírját.” A nemzeti sírkertbe sorolással a magyar nemzet megbecsülését, tiszteletét és köszönetét fejezi ki a sírban nyugvó felé, egyben olyan jogszabályi védettséget biztosít számára, amely megakadályozza a sírhely felszámolását. A 144/2013. (május 14.) Kormányrendelet 4. § ac.) pontja alapján a védett sír feletti rendelkezési jogokat, ezáltal a védelmet a Nemzeti Örökség Intézete gyakorolja, továbbá gondoskodik a védettség Hivatalos Értesítőben való közzétételéről.”

Botskor Lórántról három fotó az 1930-as évekből (átadta Botskor Lóránt unokája, Száva István 2014. november 8-án):

Botskor Lóránt (baloldalt) felesége családjá körében, 1938.

Egyéb adatok róla és családjáról

felesége: borbereki Farkas Erzsébet (1899. október 20. – 1991.), esküvő: 1925.

gyermekai: Botskor Erzsébet (1929. november – 1976 után) – férje: Szabó Ferenc.

Botskor Judit (1933. július 3. – 1989.) – férje: Száva István (1925-2005).

Dr. Botskor Lórántot és családját az 1950-es években kitelepítették a Hortobágyra. Ezt bizonyítja az alábbi interneten talált dokumentum, amelynek forrása a Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesülete (Budapest, Nádor utca 36. V. em. Pf. 1462/750.):

„A Polgár-lenintanyai kényszermunkatáborba elhurcolt családok névsora.¹⁴

Ezen belül: *Botskor Lóránt, Botskor Lórántné és (leányuk) Botskor Judit.*

A Polgár-Lenintanya táborból három családot Tedejre szállítottak, később onnan szabadultak: Botskor Lóránt, Botskor Lórántné és Botskor Judit.”

Dr. Botskor Lóránt és családja 1953-ban szabadult.

¹⁴ http://www.hortobagyideportaltak.hu/nevsor_Lenintanya.htm (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

Az embermentő Botskor Lóránt

Az első forrás, amelyet megtaláltunk, Botskor Lóránt embermentő cselekedeteiről Kovács András cikke: DOKUMENTUM. „Amikor Ráduly pap kihozott minket...” Látó. Szépirodalmi folyóirat. 1994. július V. évfolyam 7. szám.¹⁵

Mindjárt a cím: Udvarhely vármegyei bözödújfalvi székely szombatosok megmentése 1944-ben. Sárgult dosszié¹⁶. Kedves útbaigazítóm és segítőm, a nagyon halk szavú, fölötté szívélyes galambősz hölgy veszi kezébe először, forgatja a lapokat, oldalszámokat, dátumokat egyeztet, és tekintetében emlékezés fénye csillan. Igen, egy nagyon öreg úr (megj. Botskor Lóránt) hozta több más munkával együtt... igen, igen, most már emlékszik, hogy átnézték, de nem találtak benne különöset... mégis félretették... így írja a szabály. Isten tartsa meg az ilyen szabályokat! – fohászkodom én. Pedig nincs talán a nyomtatott betű világegyetemében e könyvön kívül még egy zug, ahol a következő nyilatkozatnak feltétlenül helyet kell szorítani. „*Alulírottak, akik 1944. április és május hónapban, mint szombatos zsidók Bözödújfaluból a marosvásárhelyi gettóba hurcoltattunk, kijelentjük, hogy dr. Botskor Lóránt csendőralezredes közülünk mintegy hatvan internált személyt saját felelősségére szabadlábra helyezett, és vagyonunkat, életünket, gyermekeinket megmentette a biztos pusztulástól...*” stb., stb. Bözödújfalú, 1946. augusztus 30. Aláírások. Hitelességüket igazolja többek közt Ráduly István László plébános.”

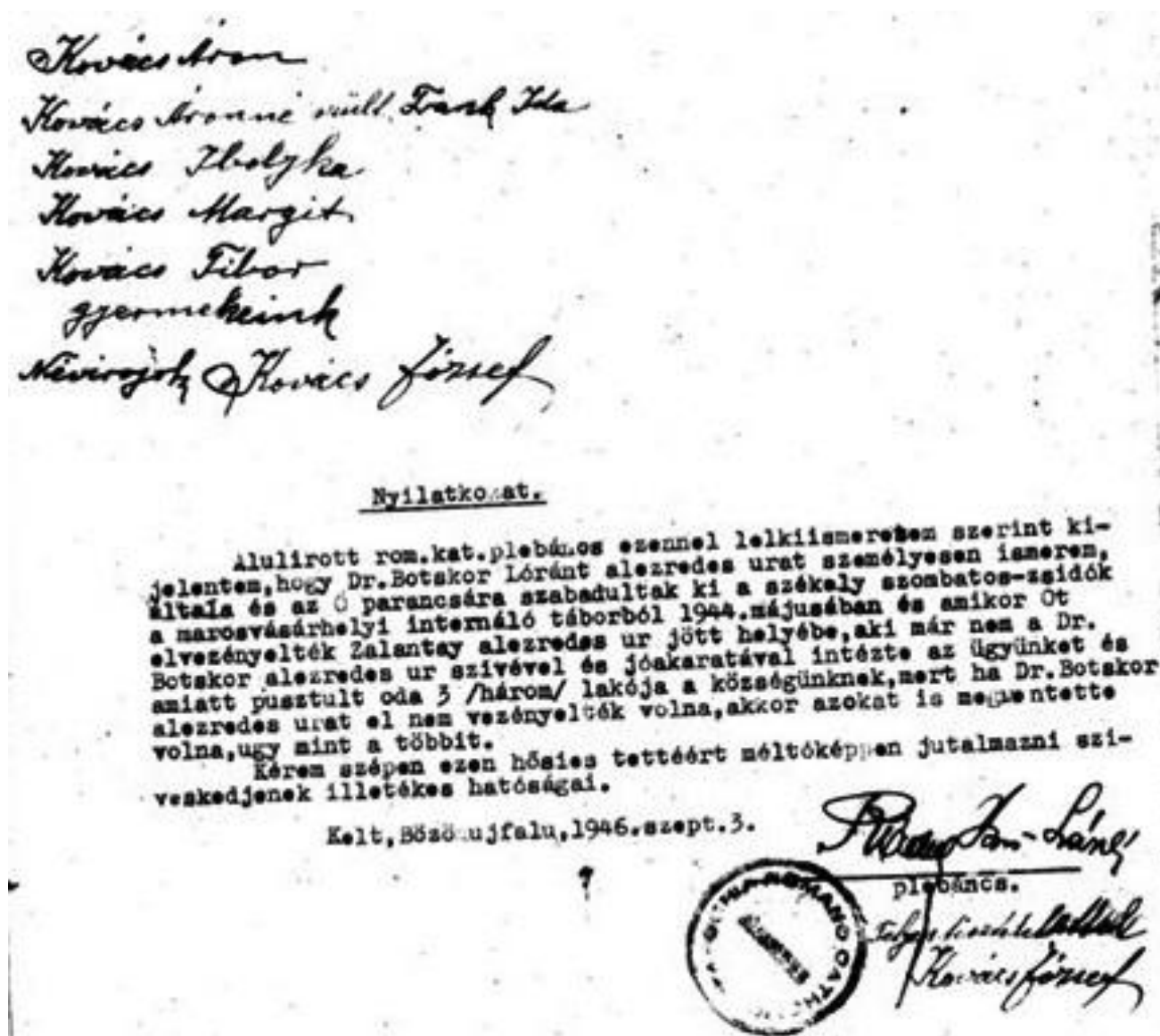
Az OSZK-BAN TALÁLT ANYAGOK A SZÉKELY SZOMBATOSOK MENTÉSÉRŐL:

Botskor Lóránt beszámol az esetről, amiből kiderül, hogy a zsidómentést Marosvásárhelyen 1944. május 3-án a Gestapo intézkedéseivel szemben szervezte meg. Az előzményekről a következőket írta: „A német hatóságok már 1942-ben a magyar zsidóság deportálását követelték, de Kállay Miklós miniszterelnök (1942. március 10. - 1944. március 19.) nyíltan technikai akadályokra hivatkozva a német-kormány kérését visszautasította. 1944. március 19-én a német megszállás napján a német megszálló csapatok azonnal akcióba léptek a „zsidókérdés” radikális megoldására. Budapesten és vidéken – így Marosvásárhelyen is – zsidó tanácsot hoztak létre azzal, hogy az általuk kiadandó rendelkezéseket végrehajtsák. A Bözödújfalú községből a Gestapo intézkedésére a szombatosokat (63 főt) beszállították, bár ezt Botskor Lóránt megtiltotta, hivatkozva arra, hogy szombatos voltukat 1941. évben az Igazságügy minisztérium által kiküldött Degré nevű minisztériumi titkár hivatalosan is igazolta. Ezt követően Botskor Lóránt bizottságot szervezett, ahol Ráduly plébános egy küldöttséggel megjelent, s ahol a Gestapo-t Schröder őrnagy képviselte, akivel Botskor Lóránt vitába keveredett, végül is a németek elfogadták azt, hogy a Degré féle nyilatkozat alapján a szombatosok unitárius vallásúak. A vita hevére jellemző volt, hogy amikor Botskor Lóránt észrevette, hogy a sváb tolmács a plébános szavait elferdítve tolmácsolja, a tolmácsolást átvette és többek között azt mondta „ha azok zsidók, úgy én is mint összékely az vagyok.” A Gestapo őrnagy azt mondta, adjanak a szombatosok nyilatkozatokat. 63 szombatos közül 60 egyén a nyilatkozatot aláírta, hárman nem írták alá a nyilatkozatot, akik a haláltáborban elpusztultak. Ráduly István László bözödújfalvi plébános és Kovács József kiszabadított

¹⁵ <http://lato.adatbank.transindex.ro/?cid=1716> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

¹⁶ OSZK Kézirattára. Jelzete: 11.134.

deportált 1946. szeptember 3-án írt nyilatkozatából kiderül, hogy Botskor Lóránt alezredest 1944 májusában elvezényelték Marosvásárhelyről, és „Zalántay (János) alezredes jött helyébe, aki már nem a Dr. Botskor alezredes úr szívével és jóakaratával intézte az ügyünket és amiatt pusztult oda 3 (három) lakója községünknek, mert ha Dr. Botskor alezredes urat el nem vezényelték volna, akkor azokat is megmentette volna, úgy mint a többieket. Kérem szépen ezen hősiek tetteért méltóképpen jutalmazni szíveskedjenek illetékes hatóságai.” A 11 oldalas iratból csak két oldalt eredetiben közlünk, ezek az igazolások:

Embok József

Hörig György Embok néni

Hörig Aniko

Ravasz József

Hörig József születet Nagy Ester

Radványi Lajos

Radványi Péter

Hörig Lajos

Hörig Lajosné, születet Hargitai Zsuzsanna

Hörig János

Hörig Béla

Hörig Béla néni Hörig Zsuzsanna

Hörig Aniko

Hörig Lajos

Hörig Lajosné és Hörig Zsuzsanna

Hörig Lajos

Hörig Lajosné néni és Hörig Zsuzsanna

Hörig János

Hörig Péter

Szám. 300/1946

Előjárásági Bizonyítvány.-

Alulírott községelőjárósága hivatalosan bizonyítja, hogy a fenti aláírások előttünk történtek, valamint az abban foglaltak a valóságnak megfelelnek.-

Bőszödjfalva 1946 Szeptember 3-án.-

községi bíró,

Radványi Lajos

Hörig Lajos

Kommunista párt sejt titkára,

Körjegyző,

Gerebke Lajos

Magyar Népi Szövetség elnöke,

1844-évi Könyvtárlíró

Az aláírók azonosítása:

Az OSzK kéziratárában őrzött anyagban található három igazoló cédula - amelyekből kettőt az előzőekben bemutatunk -, amelyeken több, Botskor Lóránt által megmentett székely szombatos aláírása olvasható. Ezek a nevek a következők:

első lapon: Kovács Áron, Kovács Áronné szül. Frank Ida; Kovács Ibolyka, Kovács Margit, Kovács Tibor gyermekeink; Névírójuk Kovács József; Raduly István László plebános.

második lapon: Czukor József, Hönig Józsefné Czukor Pepi, Hönig Aranka, Kovács József, Kovács Józsefné született Nagy Eszter, Rozencveig Lajos, Rozenzveig Pepi, Kovács Lajos, Kovács Lajosné szül. Happal Irén, Kovács Imre, Kovács Béla, Hiller Béláné szül. Kovács Irén, Kovács Oszkár, Kovács Sámuel, Kovács Róza, Hiller Simon, Hiller Simonné szül. Ács Róza, Hiller Mózes, Dávid Sámuel

harmadik lapon: Kovács József, Kovács Mendelné szül. Kovács Eszter, Lőrincz Mihályné szül. Hiller Sarolta, Nagy Eszter, Lovász Eszter, Lovász Mihályné sz. Nagy Eszter, Józsefné sz. Ács Eszter, Czukor Izsák, Czukor Izsákné szül. Kovács Regina, gyermekeink Czukor Iluska, Czukor Piri, Czukor Margit, Czukor Aranka.

MENDE-MONDÁK BOTSKOR LÓRÁNTRÓL ÉS A SZOMBATOSOK MENTÉSÉRŐL MAROSVÁSÁRHELYEN**Az interneten olvasható különböző forrásokban**

(Az idézett szövegeket rövidítve közöljük, a forrás pontos megjelölésével.)

Marosvásárhelyi gettó¹⁷

A gettósítás

Ide deportálták Bözödújfalú mintegy 200, szombatos felekezetű székely lakosát is, akikért Ráduly István római katolikus plébános próbált meg közbenjárni, a Degré Alajos igazságügyi államtitkártól kapott menlevelekre hivatkozva. Bocskor Lóránt csendőrtiszt közbenjárására azonban végül csak azokat a személyeket voltak hajlandóak elengedni, akik megtagadták hitüket. Erre csak hozzávetőlegesen egy tucat fő volt hajlandó¹⁸, a többieket a zsidókkal együtt deportálták Auschwitzba.

Számonkérés a háború után

A második világháborút követően, az 1946 márciusa és júniusa között funkcionáló kolozsvári népbíróság több személyt is vád alá helyezett az észak-erdélyi zsidók gettósítása és deportálása miatt. A perben összesen 193 fő ellen nyújtottak be vádindítványt, de csak 51 fő ellen jelenlétében. A marosvásárhelyi gettóhoz kapcsolódóan, az 1946. május 22. – május 31. között lezajlott ún. észak-erdélyi gettóperben hozott ítéletével a bíróság távollétében halálra ítélte Papp János és Zalántay János csendőrtiszteket. Szintén halálra ítélték Bedő Gézárt és még három csendőrtisztet, valamint Schröder Gestapo-örnagyt. Életfogytiglani kényszermunkára ítélték – szintén távollétében – Kozma Istvánt és Körmendy Gézárt, 25 év kényszermunkára Jóos Andort, 12 év kényszermunkára Gálffy De-

¹⁷ forrás: A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. https://hu.wikipedia.org/wiki/Marosv%C3%A1srhelyi_gett%C3%B3 (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

¹⁸ Nem igaz állítás, 60 fő menekült meg és nem kellett hitüket megtagadni.

zsót és Hannel Ferenc vásárhelyi főjegyzőt. Ezen kívül 10 évre ítélték – jelenlétükben – Májay Ferenc korábbi polgármestert és Lax József marosvásárhelyi zsidó kereskedőt is, az utóbbi – a vád szerint – a gettóban besúgóként tevékenykedett a rendőrség szolgálatában.”

II. ZÓNA: ÉSZAK-ERDÉLY 615¹⁹

Marosvásárhely. A marosvásárhelyi gettó egy tönkrement téglagyárban létesült a Koronkai úton. A kb. 20000 m²-nyi területen egy nagy épület volt, beszakadt tetővel és cementpadlóval; mivel már évek óta nem használták, rendkívül mocskos volt. A gettóban 7380-an éltek, közülük kb. 5500 magából a városból, a többiek Maros-Torda vármegye nyugati részének és Udvarhely vármegyének a községeiből. Köztük volt 276 székelyudvarhelyi zsidó és a bözdújfalusi szombatosok, székelyek leszármazottai, akik az Erdélyi Fejedelemség első időszakában tértek át a zsidó hitre. Ők állítólag mentesülhettek volna a gettóba tömörítéstől, ha kijelentik, hogy valójában nem zsidó fajú magyarok, ám - egy forrás szerint - erre nem voltak hajlandók.

616 II. ZÓNA: ÉSZAK-ERDÉLY

A legtöbb fontosabb gettóhoz hasonlóan Marosvásárhelyen is „ellenőrző bizottság” működött, amely a zsidóktól származó beadványokat értékelte, köztük azokat, amelyek mentesítést igényeltek. A zsidókkal szemben rendkívül ellenséges bizottság Májayból, Bedőből és Bocskor Lóránt csendőr ezredesből állt.

A fenti szöveg egy háromoldalas részlet az alábbi műből:

Braham, Randolph L. : A népiértés politikája : a holocaust Magyarországon - 2. bőv. és átd. kiad. - Budapest : Belvárosi Kvk., 1997. - ill. megjelent "A magyar holocaust" címmel is. - Ford. Zala Tamás et al. - Az előszót Berend T. Iván írta. Az itt olvasható változat forrása: Nagy Péter Tibor-Troján Anna: Randolph Braham Holocaust monográfiájához készült adatbázis. (Szociológiai adatbázisok No. 3., sorozatszerkesztő Nagy Péter Tibor, WJLF-CEU, Budapest, 2013)."

Szombatosok (zsidózók, sabbatáriusok)²⁰

A 16. században kialakult csoport, amely nem zsidó származású, de a zsidó vallást követő hívekből állt. Magyarországon elsősorban Erdélyben éltek szombatos közösségek. Az évszázadok során számuk fokozatosan csökkent, sokan csatlakoztak az izraelita egyházhoz. A huszadik század közepére mindössze néhány tucatnyian maradtak és szinte kizárólag a Maros megyei (ma: Románia) Bözdújfaluban éltek. 1944-ben a Belügyminisztérium elrendelte, hogy a zsidókkal együtt a szomba-

¹⁹ Az idézetek forrása: <http://mek.oszk.hu/11500/11506/html/oldalankent1/Braham616.pdf>. A htm file nevében látható 1-4 jegyű arab szám azt mutatja, hogy e szövegdarab hányadik oldal környezetét mutatja. Ha tehát a file nevében azt látja, hogy Braham22.htm, akkor ez a szövegdarab a 21-22-23. oldal anyagát tartalmazza! A további oldalak megtekintéséhez csak ezt a számot kell módosítania! Tehát, ha a számot Braham25-re javítja, akkor a következő három oldalt látja majd. (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

²⁰ forrás: magyarzsidó.hu / amit tudni akarsz a zsidókról/fogalomtár /flódní – minden, ami zsidó. (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

tosokat is deportálni kell, ezért a marosvásárhelyi gettóba hurcolták őket. A bözödújfalusi katolikus pap, Ráduly István azonban meggyőzte a helyi csendőrparancsnokot, Bocskor Lorántot, hogy a szombatosok „faji szempontból” nem tekinthetők zsidóknak. Sok sabbatáriust ezért elengedtek, de volt, aki ragaszkodott zsidóságához és önként maradt a gettóban. Őket a többi zsidóval együtt Auschwitzba hurcolták és meggyilkolták.”

1944. május 3-4.²¹

A marosvásárhelyi zsidó közösséget, mintegy ötezer főt, a Koronkai úti téglagyár területén lévő gettóba gyűjtötték.

A gettóból Ráduly István László bözödújfalui katolikus plébános és Bocskor Lóránt csendőr ezredes révén több tucat székelly szombatosnak sikerült megmenekülnie.

Volt úgynevezett "ellenőrző bizottság", amelyet Endre László április 28-án állított fel, tagjai Májay Ferenc, Márton Zsigmond, Bedő Géza, Bocskor Lóránt csendőr ezredes - az ő helyét később Zalántay János vette át, aki Szászrégenben is tagja volt egy hasonló bizottságnak - és Schröder őrnagy voltak. Feladatuk a mentesítési kérvények elbírálása volt.”

Pálffy Lajos írása és fotói.^{22 23} Rifke néni a képaláírás szerint az utolsó prozelita, aki megjárta a marosvásárhelyi gettót is, ahonnan a bözödieket a falu akkori katolikus papja, Ráduly István²⁴ szabadította ki, Bocskor Lórántot viszont nem említi.

Bocskor Lóránt embermentő munkáját egyes források viszont a valóságnak megfelelően megemlítik, pl.:

Csató Mihály történész²⁵ az igazságnak megfelelően írta: A gettóból Ráduly István László bözödújfalui katolikus plébános és Bocskor Lóránt csendőr ezredes révén több tucat székelly szombatosnak sikerült megmenekülnie.

ÖSSZEFOGLALÁS

Amint a fenti idézetekből is látszik, – egy-két forrás kivételével – elferdítve vagy a valósággal éppen ellentétes tényeket állítva említik Bocskor Lóránt szerepét. Sőt, az egyik fórumon még azt is megengedi magának a szerző, hogy egyenesen azt állítsa, éppen Bocskor Lóránt közbenjárására nem engedték el ezeket az embereket.

Pedig az OSzK Kézirattárában talált anyagban föllett *Igazolás* (lásd: fent), melyet Ráduly István plébános írt, éppen az ellenkezőjéről szól, vagyis egyértelműen igazolja Bocskor Lórántot.

²¹ forrás: <http://csatomihaly.mindenkilapja.hu> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

²² http://mandarchiv.hu/cikk/2543/Elfogytak_a_szekely_zsidozok_is (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

²³ Pálffy Lajos: Székely zsidózók – Bözödújfalú. Erdélyi Lajos fotói Országos Idegennyelvű Könyvtár 2014. január 23. – február 14. • Publikálva: 2014.02.10. 15:31 • Címke: fotó

²⁴ Bocskor Lórántot nem említi.

²⁵ <http://csatomihaly.mindenkilapja.hu> (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

Ezen kívül sem az erdélyi népbíróági perekben nem szerepelt Botskor Lóránt, tehát nyilván nem találtak ellene semmit, sem pedig a marosvásárhelyi gettóperben (lásd: fent) nem találtak ellene semmi kivetni valót.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában őrzött iratok, Botskor Lóránt és családjának kitelepítéséről.

Az alábbi dossziék álltak rendelkezésre:

1. A-288 Budapestről Hajdú megyébe kitelepítettek listája.
197. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
198. Botskor Lórántné, dr.
2. I/1. 9. doboz Operatív karton.
516. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
3. O-16527 Budapest I. ker. politikailag kompromittált személyek.
46. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
4. O-16616 Budapest XI. kerület területén politikailag kompromittált személyek.
31. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
5. V-102411 Seres János és társa.
1. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni, cső. alezredes.
6. V-84950 Jurányi Antal és társa.
1. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni, cső. alezredes.
7. V-98981 Kardos József.
2. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni, cső. alezredes.

Dr. Botskor Lóránttal kapcsolatos iratok az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában:²⁶ A terjedelmes iratanyagból csak néhányat említünk:

Dosszié jelzete V-9898. 1. Dosszié tárgya Kardos József. Kivonat A dosszié Kardos József csendőr törzsőrmester, valamint Csonka Kálmán nyilas pártszemlélsz, a párt segédhivatala vezetőjének ügyét tartalmazza. Ezen kívül különböző személyekre vonatkozó kérdőjegyek, jegyzőkönyvek, ítéletek stb. találhatók még az anyagban. Botskor Lóránt csíkszentmártoni, dr. (Botskor Lóránd) Anyja neve: Ajtay Edit, született 1896-02-07 cső. alezredes. (73-76. Botskor Lóránt nyilatkozata személyi adatairól) Legépelt kérdésekre kellett válaszolni. Lakcím, szobák száma: Bp. IV. Semmelweis u. 8. II emelet 2. ÁBTL 2.5.6-01577/1951. 1951. május 25. Belügyminisztérium. J 1577. Dr. Bocskor Lóránt, 1945-ig csendőr alezredes, iskolai végzettsége jogi doktorátus, tanulmányait Budapesten végezte. 1945 és 1950 között kapta a nyugdíját, jelenleg alkalmi munkát vállal, nem dolgozik. Lakás: Bp. XI. Bartók Béla u. 124.²⁷ A lakásban lakik még főbérliként özvegy Tóth Endréné, nyugdíjas államügyész özvegye és fia, Tóth ifj. Endre, volt közjegyző, jelenleg a Fővárosi Tanácsnál dolgozik. Dr. Bocskor

²⁶ Sipos III. Béla 2014. október 23-án kapta meg az engedélyt, hogy az ÁBTL-ben kutathasson.

²⁷ Felsorolva korábbi lakásai 1945. után: Bp. V. Semmelweis u. 2. Bp. II. Batthyány u. 2. Bp. I. Buzogány u. 63.

Lóránt veje, Szabó Gábor (hibás adat, Ferenc) önálló cukrászmester és felesége, Botskor Judit (hibás adat, Botskor Erzsébet) külön lakik. Dr. Bocskor Lóránt bérlakásban lakik, a havi bér 65 Ft. Adatszolgáltató Püspöki Ferenc házfelügyelő, Bp. XI. Bartók Béla u. 124. A jelentés készült 1951. április 27. aláírta Szabó Zoltán.

Véghatározat. Kitelepítik dr. Botskor Lórántot és családtagjait, cím: Hajdú-Bihar megye, Esztár, Felszabadulás u. 4. A lakását átadni köteles és lakrészét a 6.000/19 sz. kormányrendelet értelmében birtokba veszem. 01577 Értesítés a házfelügyelő részére. A Bp. XI. Bartók Béla u. 124. alatti dr. Botskor Lóránt lakását igénybe vettem, a lakást zárolom, az új bérlő kijelöléséről a kerületi Tanács gondoskodik.

Dr. Botskor Lóránt, 1951. május 27-én fellebbezett: „A BM „Különleges Igazoló Bizottsága” mint kivételezettet igazolt, a nyugdíjam folyósítását is javasolta. 1950. szeptember 1-ig az általános revízió-ig nyugdíjamat megkaptam. Az elnök Réti Károly volt, a Magyar dolgozók Pártjának ma is vezető tagja. Igazoltam, hogy 1944-ben a deportálások során 60 népi származású szombatos és zsidó életét mentettem meg, akik ma Romániában a Kommunista Párt tagjai. (Felsorolja a megmentett zsidó polgárokat, akik aláírásukkal igazolták ezt.) Szombatos jogcímen Budapesten és Szombathelyen is több deportált nekem köszönheti a megmenekülését. Bátor kiállásom miatt 1944-ben mellőztek és beosztásomból lefokoztak. A BM nyugdíjam ügyében még nem döntött, számom Cstuy400. Egyszobás albérleti szobában lakom kéttagú családommal. Feleségem két helyen bejárónő, 60 %-os rokkantságom ellenére alkalmi kerti munkát vállalom. 17 éves leányom a Jurányi utcai Állami Közgazdasági Gimnázium III. osztályának jeles tanulója, a DISZ (Dolgozók Ifjúsági Szövetsége) vezetőségének a tagja. A felsoroltak miatt kérem a kitelepítési végzés azonnali hatálytalanítását.”

Bp. XI. Bartók Béla út 124. Földszint 25. Mellékelve az igazoló bizottság jelentése, aláírta Réti Károly elnök, Párkányi Norbert és Márai Bernáth tagok. Meghirdetve Magyar közlöny 192/1946. augusztus 25-én. „Nyugdíjjogosultságát és rászorultságát megállapítottuk és 1946. július 4-től nyugdíja folyósítandó”. Dr. Botskor Lóránt igazolva, BM 1945. december 5-én 229. szám alatt.” A bizonyítékok ellenére Botskor Lóránt kérelmét elutasították. 01577/1-1951. Botskor Lóránt Esztár, Felszabadulás u. 4. „Kérelmét elbíráltam és nem találtam teljesíthetőnek. 1951. augusztus 1. aláírás Ciráki.”

Jurányi Antal és társai. Vizsgálati dosszié. V-84950. Tárgy Bocskor Lóránt ügye. Bocskor Lóránt volt csendőr alezredes szerepel a V 84950, V 98981 és V 102411 sz. dossziékban. Jurányi Antal volt csendőr 1946. április 26. Csepelen. Seres János főtörzsőrmester, 1946. október 28. Bp. és Kardos József volt csendőr törzsmester Bp. gyanúsítottak elmondják, 1944. november 28-án Szombathelyre vezényelték a BM-ba irodai munkára. Bocskor parancsára Horvátszidányba, majd Németországba mentek. Egyéb adattal Bocskor Lóránta vonatkozóan nem rendelkezünk. Bp. 1955. február 21. Készítette Fisch József áv. százados. Jóváhagyta Géro Gergely áv. százados. A V 84950 sz. dossziéba lerakva.

1954. május 23. BM IV/1 alosztály. Szigorúan titkos. „Kérem Botskor Lóránt cső. alezredes személyére vonatkozó kitelepítési iratokat tanulmányozás céljából kiadni. A fenti okmányok a Személyi Igazolások Osztályán fekszenek el.” Rajnai Sándor áv. alezredes, osztályvezető. Szeifert József áv. százados, alosztályvezető. Sajátkezű aláírások.

Budapesti Rendőrfőkapitányság, Politikai Osztály, Területi alosztály, 1967. július 25. Jelentés. Szigorúan titkos! Jelentem, hogy 1963-tól az alábbi „F” dossziés csendőrök jöttek fel vidékről és telepedtek le Budapest területén: Dr. Botskor Lóránt 71 éves csendőr alezredes. Újvári Lajos v. őrnagy.

Ismereteink szerint Botskor Lóránt a kitelepítéséről, a zsidómentésről családi körben sem beszélt. Köztudott, hogy akiket még az 1950-es években elítéltek vagy internáló táborba vittek, azokat szigorú hallgatásra is kényszerítettek. Aláírtak velük egy nyilatkozatot, hogy a velük történtek szigorú államtitoknak minősülnek, és ha erről bárkinek beszélnek, azonnal visszakerülnek oda, ahonnan szabadultak. Igaz, később nem készültek ilyen dokumentumok, ennek ellenére féltek az emberek. Elég volt, ha valaki társaságban forradalomnak nevezte, amit a hivatalos politika ellenforradalomnak minősített, máris elítélhették izgatásért. Botskor Lóránt esetében ezt a nyilatkozatot nem találtuk meg. Boldog Gyöngyi édesapja, Boldog Gyula²⁸ ²⁹ esetében a következő szöveg volt: „Tudomásul veszem, hogy az internáló táborral és a táborban lévő személyekkel kapcsolatos minden hír, vagy adat „állami titkot” képez. Az „állami titok” megsértését a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1951. XXI. sz. rendelete 10 évig terjedhető börtönbüntetéssel sújta – amennyiben a cselekmény súlyosabban nem minősül.”

(Folytatás következik)

²⁸ Dosszié típusa: Vizsgálati-dosszié. Dosszié jelzete V-108937. Dosszié tárgya Boldog Gyula, dr.

²⁹ Boldog Gyula Sz.: Budapest, 1920. szeptember 23. Meghalt: Budapesten, 2002. január 10-én. Recsken volt internáltként: 1950 -1953. ÁBTL 1953. augusztus 15. Recsk. Határozat Boldogh Gyula rendőrhatalósági őrizetét (internálását) megszüntetem.